

**ЗАХОДИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ:
ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА
УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА**

Стаття присвячена порівняльно-правовому аналізу законодавчої регламентації заходів щодо протидії домашньому насильству в законодавстві України і Республіки Молдова. На підставі проведеного дослідження зазначено, що протидія домашньому насильству в законодавстві цих країн здійснюється в межах різних галузей права. У кримінально-правовій площині така протидія забезпечується шляхом застосування до суб'єкта домашнього насильства каральних і (або) альтернативних їм інших, некаральних заходів впливу (заходів захисту). Наголошено на тому, що в Кримінальному процесуальному кодексі Республіки Молдова порядок реалізації заходів захисту в разі вчинення особою злочину, пов'язаного з домашнім насильством, фактично засвідчує їх приналежність до заходів кримінально-правового характеру, хоча в Кримінальному кодексі Республіки Молдова відповідні заходи безпосередньо і не передбачені. Зазначено, що така практика навряд чи має бути позитивно оцінена з погляду її можливої імплементації до вітчизняного кримінального законодавства.

***Ключові слова:** заходи кримінально-правового характеру, обмежувальні заходи, спеціальні заходи протидії домашньому насильству, терміновий заборонний припис, обмежувальний припис, заходи захисту.*

Стаття посвящена сравнительно-правовому анализу законодательной регламентации мер по противодействию домашнему насилию в законодательстве Украины и Республики Молдова. На основании проведенного исследования отмечено, что противодействие домашнему насилию в законодательстве этих стран осуществляется в пределах разных отраслей права. В уголовно-правовой плоскости такое противодействие обеспечивается путем применения к субъекту домашнего насилия карательных и (или) альтернативных им иных, некарательных мер воздействия (мер защиты). Отмечено, что, в Уголовно-процессуальном кодексе Республики Молдова порядок реализации мер защиты в случае совершения лицом преступления, связанного с домашним насилием, фактически свидетельствует о принадлежности их к мерам уголовно-правового характера, хотя в Уголовном кодексе Республики Молдова соответствующие меры непосредственно и не предусмотрены. Указано, что такая практика едва ли может быть положительно оценена с точки зрения ее возможной имплементации в отечественное уголовное законодательство.

***Ключевые слова:** меры уголовно-правового характера, ограничительные меры, специальные меры противодействия домашнему насилию, срочное запретное предписание, ограничительное предписание, меры защиты.*

The article is about the comparative and legal analysis of the legislative regulation of measures against domestic violence in the legislation of Ukraine and the Republic of Moldova. Accordance with the research, it is stated that the counteraction to the domestic violence in the legislation of these countries is carried out within the various branches of the law. In criminal law, such counteraction is achieved by using punitive and / or alternative non-punitive measures of protection. It is emphasized that in the Criminal Procedure Code of the Republic of Moldova, the procedure of the defence, if a person committed a crime connected with domestic violence, actually shows their that it belongs

to criminal-law measures, although the appropriate measures are not specified in the Criminal Code of the Republic of Moldova. It is mentioned that such practice is unlikely to be positively evaluated in the context of its possible implementation to the domestic criminal law.

Key words: *criminal-and-legal measures, restrictive measures, special measures against domestic violence, urgent prohibition order, restrictive order, measures of defence.*

Вступ. Організаційно-правові засади протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері протидії цьому негативному явищу, як відомо, репрезентовані Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», а також Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Згідно із приписами ч. 1 ст. 24 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» спеціальні заходи протидії домашньому насильству становлять: 1) терміновий заборонний припис стосовно кривдника; 2) обмежувальний припис стосовно кривдника; 3) взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи; 4) направлення кривдника на проходження програми для кривдників. Терміновий заборонний припис, що виноситься уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України, може містити такі заходи: 1) зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи; 2) заборона на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи; 3) заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою (ст. 25 цього Закону України). З іншого боку, згідно із ч. 2 ст. 26 цього Закону України, обмежувальним приписом визначаються такі заходи з тимчасового обмеження прав кривдника або покладення на нього обов'язків: 1) заборона перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою; 2) усунення перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи; 3) обмеження спілкування з постраждалою дитиною; 4) заборона наблизитися на визначену відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалою особою; 5) заборона особисто і через третіх осіб розшукувати постраждалу особу, якщо вона за власним бажанням перебуває в місці, невідомому кривднику, переслідувати її та в будь-який спосіб спілкуватися з нею; 6) заборона вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб [5]. Схожі спеціальні заходи протидії домашньому насильству передбачені також у Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [4]. Попри це, 6 грудня 2017 р. Верховною Радою України ухвалено Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» (далі – Закон України від 6 грудня 2017 р.). Згідно з окремими положеннями цього законодавчого акта, Загальну частину Кримінального кодексу (далі – КК) України запропоновано доповнити ст. 91-1 «Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство», зі змісту якої вбачається, що до таких заходів належать: 1) заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства; 2) обмеження спілкування з дитиною в разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або в її присутності; 3) заборона наблизитися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин; 4) заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб; 5) направлення для проходження програми для кривдників або пробачійної програми [3]. Крім того, вказаним Законом України Загальну й Особливу частину КК України запропоновано доповнити окремими положеннями щодо протидії домашньому насильству шляхом регламентації нових видів обставин, що пом'якшують і обтяжують покарання, криміналізації нових суспільно небезпечних діянь, пов'язаних із домашнім насильством, і встановлення відповідних видів і розмірів покарань, що можуть бути застосовані до винного в разі скоєння таких кримінальних правопорушень. Отже, чинним законодавством України регламентована низка заходів щодо протидії домашньому насильству. Що стосується кримінального законодавства України, то протидія цьому негативному явищу з 11 січ-

ня 2019 р. буде здійснюватися не лише завдяки реалізації традиційних каральних заходів кримінально-правового характеру (покарання), але і завдяки застосуванню альтернативних покаранню інших, некаральних заходів кримінально-правового впливу, які зможуть застосовуватися як у межах кримінальної відповідальності, так і поза межами такої відповідальності. Перспективи майбутньої реалізації каральних і, більшою мірою, альтернативних їм, некаральних інших спеціальних кримінально-правових заходів протидії домашньому насильству потребують наукового осмислення, оскільки, на думку окремих вітчизняних науковців, Загальна частина КК України р. XIII–1 «Обмежувальні заходи», що складається з однієї статті, доповнена без будь-якого фахового обговорення. У КК країн пострадянського простору аналога не існує. Навіть КК Республіки Молдова, яка також ратифікувала Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, лише передбачає кримінальну відповідальність за невиконання заходів захисту жертви насильства в сім'ї, установлених захисним приписом (ст. 320–1) [9, с. 370]. У зв'язку із цим цікавим як з наукового, так і із практичного погляду здається досвід законодавчої регламентації заходів протидії домашньому насильству саме в законодавстві Республіки Молдова. Крім того, регламентація в законах України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» наведених вище спеціальних заходів захисту від домашнього насильства зумовлює порушення питання про їх співвідношення з подібними заходами, але передбаченими новою ст. 91–1 КК України.

Аналіз останніх джерел і публікацій. У теорії кримінального права дослідження заходів протидії домашньому насильству в аспекті порівняльно-правового аналізу законодавства України і Республіки Молдова лише започатковуються. Це зумовлено їхньою новизною, насамперед у зв'язку з ухваленням Верховною Радою України Закону «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами». Уже сьогодні, з огляду на світові практики, можна знайти як прихильників (О. Харитонова), так і ярих супротивників (В. Шаблистий) їх безпосередньої законодавчої регламентації у КК України. Крім того, зважаючи на те, що альтернативні покаранню інші кримінально-правові заходи протидії домашньому насильству є новелою вітчизняного кримінального законодавства, у сучасній українській кримінально-правовій науці ще не було порушене питання про співвідношення таких заходів із подібними спеціальними заходами, що мають іншу галузеву приналежність. Наведені обставини і зумовлюють зацікавленість цією темою дослідження та її науково-практичне значення.

Постановка завдання. Мета статті полягає в проведенні порівняльно-правового аналізу законодавчої регламентації заходів протидії домашньому насильству в законодавстві України і Республіки Молдова, а також у з'ясуванні питання щодо співвідношення кримінально-правових заходів протидії домашньому насильству з подібними спеціальними заходами захисту, що мають іншу галузеву приналежність.

Результати дослідження. На думку вже цитованого нами В. Шаблистого, протидія домашньому насильству кримінально-правовими засобами в Республіці Молдова здійснюється лише на підставі ст. 320–1 КК. Цією статтею передбачено кримінальну відповідальність за невиконання заходів захисту жертви насильства в сім'ї, встановлених захисним приписом. Самі ж заходи захисту містяться у відповідному законі про запобігання домашньому насильству (Закон Республіки Молдова «Про запобігання та припинення насильства в сім'ї» № 45 від 1 березня 2007 р. – А. Я.). У зв'язку із цим, порівнюючи кримінальне законодавство Республіки Молдова із КК України, дослідник приходить до висновку, що обмежувальні заходи як новий елемент системи кримінально-правових засобів у механізмі вітчизняного кримінально-правового регулювання посідають поки що незрозуміле або навіть зайве місце, а тому підлягають виключенню із Загальної частини КК України та залишенню їх у р. V «Спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству» ст. 24 «Спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству» Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [9, с. 370–371, 373].

Висловлюючи своє ставлення до цього твердження, зазначимо, що заходи захисту справді закріплені в ст. 15 Закону Республіки Молдова «Про запобігання і припинення насильства в сім'ї». Але їх регламентація в цьому спеціальному законодавчому акті спочатку мала суто декларативний характер, оскільки механізм практичної реалізації таких заходів не був узгоджений зі спеціалізованим законодавством у цій сфері. Саме тому згодом законодавчим органом Республіки Молдова внесені відповідні зміни в цивільне процесуальне і кримінальне процесуальне зако-

нодавство. З огляду на це, сьогодні в Цивільному процесуальному кодексі Республіки Молдова (далі – ЦПК Республіки Молдова) відповідні специфічні заходи регламентовані ч. 2 ст. 318–4. Так, зі змісту цієї частини статті вбачається, що до агресора в разі вчинення домашнього насильства за відсутності ознак злочину можуть бути застосовані один або декілька таких заходів: а) примушування тимчасово покинути загальне житло або не наближатися до житла жертви без вирішення будь-яким чином питання про право на майно; б) примушування перебувати від місця знаходження жертви на відстані, що гарантує її безпеку; в) заборона на спілкування із жертвою, її дітьми й іншими особами, які від неї залежать; г) заборона на відвідування місця роботи або проживання жертви; д) примушування брати участь в утримуванні загальних із жертвою дітей до вирішення справи; е) примушування відшкодувати витрати й збитки, завдані актами насильства, зокрема видатки на медичну допомогу, а також видатки на придбання або ремонт майна замість знищеного або зіпсованого; ж) обмеження права одноосібного розпорядження спільним майном; з) установлення тимчасового режиму відвідування своїх неповнолітніх дітей; и) заборона на зберігання й носіння зброї [1, с. 54–56, 70–71].

У Кримінально-процесуальному кодексі Республіки Молдова (далі – КПК Республіки Молдова) відповідні спеціальні заходи захисту регламентовані ст. 215–1. Положення цієї статті засвідчують, що до підозрюваного, обвинуваченого або підсудного також можуть бути застосовані подібні із ч. 2 ст. 318–4 ЦПК Республіки Молдова заходи захисту, але вже в разі вчинення суб'єктом домашнього насильства відповідного злочину. Крім того, в окремих випадках, на відміну від Закону Республіки Молдова «Про запобігання та припинення насильства в сім'ї», підозрюваний, обвинувачений або підсудний може бути примушений до проведення медичного обстеження на предмет психічного стану і наркотичної/алкогольної залежності, а за наявності медичного висновку, що підтверджує наркотичну/алкогольну залежність, – пройти примусове лікування від алкоголізму/наркоманії [1, с. 52–53; 6].

Зі змісту ст. 215–1 КПК Республіки Молдова вбачається, що такі заходи можуть бути застосовані на різних стадіях кримінального провадження, і, як наслідок, або бути реалізовані в межах кримінальної відповідальності разом із покаранням щодо суб'єкта домашнього насильства, або виявитися у звільненні його за наявності передбачених законом умов від кримінальної відповідальності або покарання. Ця обставина свідчить лише про те, що такі заходи захисту, очевидно, мають не лише кримінальну процесуальну, але і матеріально-правову (кримінальну) приналежність, хоча безпосередньо вони і не закріплені в КК Республіки Молдова. Системний аналіз окремих законодавчих положень КК Республіки Молдова (ст. ст. 1, 35–40–1, 53–60, 61–74, 98–106–1 та ін.) [7] дозволяє стверджувати, що, будучи єдиним кримінальним законом Республіки Молдова, чинний Кодекс являє собою законодавчий акт, що містить правові норми, які встановлюють загальні й спеціальні принципи й положення кримінального права, визначає діяння, що є злочинним, і передбачає покарання й інші заходи кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які його вчинили. З огляду на вищезазначене, а також на той факт, що лише через норму процесуального права вирішуються питання реалізації норм матеріального права, наведені вище положення КПК Республіки Молдова, особливо в разі застосування таких заходів разом із покаранням суб'єкта домашнього насильства або в разі звільнення його в передбачених законом випадках від кримінальної відповідальності чи покарання, на наше переконання, мають бути узгоджені із приписами КК Республіки Молдова. Під час проведення порівняльно-правового аналізу вітчизняного кримінального законодавства із кримінальним законодавством закордонних країн ми дуже часто акцентуємо увагу на тому, що український законодавчий досвід завжди є чомусь гіршим, ніж іноземний. Проте, очевидно, що не завжди відповідні світові практики є кращими за вітчизняні. У зв'язку із цим ми схильні не погодитися із цитованим вище В. Шаблістим у тому, що на «кшталт» кримінальному законодавству Республіки Молдова із КК України обмежувальні заходи як новий елемент системи кримінально-правових засобів у механізмі вітчизняного кримінально-правового регулювання повинні бути виключені із Загальної частини КК України та залишені лише у відповідній статті Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

Що стосується демонстрованих дослідником «перспектив» застосування обмежувальних заходів як заходів кримінально-правового характеру або, можливо, відсутності взагалі таких перспектив, зазначимо таке. На думку В. Шаблістого, перший обмежувальний захід є можливим виключно тоді, коли підозрюваний (засуджений) у вчиненні домашнього насильства має альтернативне житло, оскільки за чинним житловим законодавством примусове виселення є досить проблематичним та відбувається не в межах кримінального провадження. Обмеження спілкуван-

ня з дитиною можливе виключно в поєднанні з першим обмежувальним заходом, оскільки дуже важко уявити його практичну реалізацію, якщо особа, яку визнали винною у вчиненні домашнього насильства, проживає разом із такою дитиною [9, с. 372–373]. Коментуючи таке твердження дослідника, зазначимо, що аргументування неможливості застосування цих двох обмежувальних заходів фактом відсутності альтернативного житла в агресора (кривдник) є сумнівним. Складається враження, що шановний опонент більше стоїть на захисті інтересів суб'єкта домашнього насильства, ніж жертви відповідного кримінального правопорушення. Заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства, або обмеження спілкування з дитиною в разі, якщо домашнє насильство стосовно дитини або в її присутності, мають бути застосовані до агресора незалежно від наявності або відсутності в нього альтернативного житла. Подібні аргументи можна навести і щодо інших обмежувальних заходів, застосування яких, на думку вченого, неможливе.

Зазначимо, що колись окремі вітчизняні науковці вкрай негативно висловлювалися про перспективи запровадження в кримінальному процесуальному законодавстві України інституту визнання вини, вважаючи його аморальним і хибним утворенням. Проте сьогодні сумніви щодо його ефективності відпали, і те, що раніше здавалося неприйнятним для вітчизняної правової системи, сьогодні розглядається як прогресивна новела не лише кримінального процесуального, але і кримінального законодавства України [2, с. 89–90].

У зв'язку із цим нам імпонує твердження О. Харитонової, яка зазначає, що поява в КК України ст. 91–1 «Обмежувальні заходи» є яскравим проявом подальшого розвитку ідеї «багатоколіїності» сучасного кримінального права, на чому свого часу наголошував М. Хавронюк. За своєю природою обмежувальні заходи тяжіють до так званих «заходів безпеки», що спрямовані насамперед на захист потерпілої особи та попередження повторного вчинення домашнього насильства. Тенденція посилення «гнучкості» кримінального права, здатного пропонувати інші інструменти, окрім кримінальної відповідальності, для захисту прав людини і попередження злочинності, надалі все більше розвиватиметься. Науковець підкреслює, що обмежувальні заходи, які застосовуються до осіб, що вчинили домашнє насильство, на підставі ст. 91–1 КК України, загалом характеризуються схожістю з іншими заходами в даній системі інструментів як за характером правообмежень, так і за обов'язками, що можуть бути покладені на кривдника. Водночас уявляється, що це не свідчить про те, що такі заходи позбавлені власних змістовних ознак, відмінних від інших ознак заходів у даній системі інструментів протидії домашньому насильству (вст. наш. – А. Я.). Це означає, за твердженням науковця, що пояснювальна модель таких заходів, заснована на прийомі «синтагматичного зміщення», який характеризується формулою «Обмежувальні заходи – це не тільки А, В, С, D, а й Х», що втілює у собі прагнення включити в пояснення взаємозв'язки та відносини і передбачає осмислення явищ у процесі їх функціонування, пізнання цілісних структур, їх диференціації й інтеграції. Саме такий погляд дозволяє успішно імплементувати рамкову стратегію Стамбульської конвенції, засновану на комплексному «4-Р» – підході з метою запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьби із цими явищами [8, с. 73–74, 80].

Отже, з урахуванням системного аналізу окремих положень Закону України від 6 грудня 2017 р., законів України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», з огляду на вищевведені доктринальні уявлення щодо самостійного існування обмежувальних заходів у межах кримінальної юрисдикції, можна стверджувати, що заходи стосовно тимчасового обмеження прав або покладення обов'язків на особу в аспекті протидії домашньому насильству можуть мати різну галузеву приналежність: кримінально-правову (обмежувальні заходи), кримінально-процесуальну (запобіжні заходи), адміністративно-правову або цивільно-правову (спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству: терміновий заборонний або обмежувальний припис стосовно кривдника). Більшість із конкретних видів таких заходів, хоча і подібні за назвою в різних галузях права, але різні за своїми змістовними ознаками. У зв'язку із цим їх варто розрізняти за підставою, метою, порядком і строком застосування, а також за суб'єктним складом контролю виконання. Зокрема, підставою для їх застосування є вчинення суспільно небезпечного діяння, що містить ознаки складу кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, а не складу будь-якого іншого кримінального або адміністративного правопорушення. Метою їх застосування є захист потерпілого та попередження повторного вчинення суспільно небезпечного винного діяння, що містить ознаки складу кримінального правопорушення у вигляді домашнього насильства. Обмежувальні заходи можуть бути застосовані судом кримінальної юрисдикції на

строк від одного до трьох місяців, а також, за потреби, продовжені на інший, визначений судом строк, але не більше ніж на 12 місяців. Обмежувальні заходи мають бути застосовані в порядку, визначеному КПК України, а не ЦПК України чи іншими відомчими інструкціями і наказами. Суб'єктом контролю виконання обмежувальних заходів є орган пробачії або командир військової частини, у разі вчинення злочину військовослужбовцем [10, с. 367–369].

Висновки. У підсумку зазначимо, що протидія домашньому насильству в законодавстві України і Республіки Молдова здійснюється в межах різних галузей права. У кримінально-правовій площині така протидія забезпечується шляхом застосування до суб'єкта домашнього насильства каральних і (або) альтернативних їм інших, некаральних заходів впливу (заходи захисту). У КПК Республіки Молдова порядок реалізації заходів захисту в разі скоєння особою злочину, пов'язаного з домашнім насильством, фактично засвідчує їхню приналежність до заходів кримінально-правового характеру, хоча в КК Республіки Молдова відповідні заходи безпосередньо і не передбачені, але така практика навряд чи має бути позитивно оцінена з погляду її можливої імплементації до вітчизняного кримінального законодавства.

Список використаних джерел:

1. Домашнее насилие : сборник нормативных актов / сост.: Георге Костаки Георге. Кишинев : Институт демократии ; Тирогр. "Elan Poligraf", 2012. 112 с.
2. Куц В., Яценко А. Примирення учасників кримінально-правового конфлікту (кримінально-правовий аспект) : монографія. Харків : Юрайт, 2013. 328 с.
3. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами : Закон України від 6 грудня 2017 р. № 2227–19 / Верховна Рада України. База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2227-19/para6#n6> (дата звернення: 23.07.2018).
4. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 8 вересня 2005 р. № 2866–IV / Верховна Рада України. База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2866-15/page2> (дата звернення: 23.07.2018).
5. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 7 грудня 2017 р. № 2229–19 / Верховна Рада України. База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2229-19?nreg=2229-19&find=1&text=%E1%EC%E5%E6%E3%E2%E0%EB%FC%ED%E8%E9+%EF%F0%E8%EF%E8%F1&x=7&y=4> (дата звернення: 23.07.2018).
6. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Молдова от 14 марта 2003 г. № 122–XV, с изменениями и дополнениями по состоянию на 26 июля 2018 г. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30397729#pos=2729;-60 (дата обращения: 23.07.2018).
7. Уголовный кодекс Республики Молдова № 958–XV от 18 февраля 2002 г., с изменениями на 12 октября 2018 г. *WIPO Lex. WIPO Всемирная организация интеллектуальной собственности*. URL: <http://lex.justice.md/ru/331268/> (дата обращения: 01.10.2018).
8. Харитоновна О. Ключові засади гендерної політики в кримінальному праві України та основні напрями реформ щодо протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству : науково-практичний посібник. Харків : ТОВ «Видавництво «Права людини»», 2018. 344 с.
9. Шаблистий В. Обмежувальні заходи як новий (зайвий) елемент системи кримінально-правових засобів у механізмі кримінально-правового регулювання. *Кримінально-правове регулювання та забезпечення його ефективності* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 18–19 жовтня 2018 р. / редкол.: В. Тацій (голов. ред.), В. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. Харків : Право, 2018. С. 369–374.
10. Яценко А. Обмежувальні заходи: деякі міркування щодо законодавчої регламентації у Загальній частині КК України. *Кримінально-правове регулювання та забезпечення його ефективності* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 18–19 жовтня 2018 р. / редкол.: В. Тацій (голов. ред.), В. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. Харків : Право, 2018. С. 363–369.